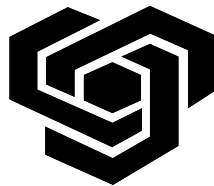

ТЕХНИЧЕСКИ УНИВЕРСИТЕТ – СОФИЯ
СТОПАНСКИ ФАКУЛТЕТ
ЦЕНТЪР ЗА МЕДИЙНИ КОМУНИКАЦИИ И ТЕХНОЛОГИИ

TECHNICAL UNIVERSITY – SOFIA
FACULTY OF MANAGEMENT
CENTRE FOR MEDIA COMMUNICATIONS AND TECHNOLOGIES

VI МЕЖДУНАРОДНА НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЯ
„Е-УПРАВЛЕНИЕ”
в рамките на „Дни на науката – 2014” на ТУ-София

VIth INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE
“E-GOVERNANCE”
jointly with the “Science Days – 2014” of TU-Sofia

медиен партньор ICT Media
media partner ICT Media

СБОРНИК ТРУДОВЕ
CONFERENCE PROCEEDINGS

Юни 2014
Созопол
June 2014
Sozopol

Е-ПРАВОСЪДИЕ В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ – СЪСТОЯНИЕ И ТЕНДЕНЦИИ

Мария Радева

*Русенски университет „Ангел Кънчев”, България
mradeva@uni-ruse.bg*

E-JUSTICE IN BULGARIA - STATUS AND TRENDS

Maria Radeva

*“Angel Kanchev” University of Ruse, Bulgaria
mradeva@uni-ruse.bg*

Abstract. The article presents the strategic framework for the development of e-justice. It contains a retrospective analysis of strategic documents for the introduction of e-justice in Bulgaria.

Keywords: E-justice, strategy

1. Европейска стратегия за Е-правосъдие

Информационните технологии оказват влияние върху развитието на почти всички социални области. Информационните и комуникационни технологии (ИКТ) променят съществуващите традиционни представи за съдебна система. Приложението на ИКТ в административните и съдебни процедури е предпоставка за навлизане на понятието електронно правосъдие (Е-правосъдие). При Е-правосъдието ИКТ се използват с цел подобряване достъпа на гражданите до съдебната система, както и повишаване на нейната ефективност.

През 2003 Европейската комисия (ЕК) разработва уебсайт на Европейската съдебна мрежа за граждански и търговски въпроси (European Commission, 2003). ЕК подкрепя и създаването на правни "атласи" за наказателното и гражданското право (European Commission, 2004). Тези атласи предоставят на потребителите достъп до информация, свързана със съдебното сътрудничество, както и данни за компетентните съдебни или административни органи. ЕК насърчава използването на видеоконференциите и електронното предаване на документи между съдебните органи. Активно се ангажира с проекта за свързване на регистрите за съдимост между отделните страни-членки.

В комюникето (European Commission, 2008) на ЕК относно приемането на Европейската стратегия за Е-правосъдие се очертават приоритетите за действие за периода 2008 – 2013. Действията на Европейския съюз (ЕС) в областта на електронното правосъдие трябва да осигурят на гражданите, особено на жертвите на престъпление, достъп до информация, без да са възпрепятствани от езиковите, културните и юридическите бариери, свързани с многообразието на съдебните системи. Тези действия са и в

подкрепа на механизмите на сътрудничество между съдебните власти на страните-членки.

Създаването на Европейски портал за електронно правосъдие, ще улесни достъпа на гражданите и юридическите лица до правосъдие на територията на ЕС. Порталът ще изпълнява три функции:

- *Осигуряване достъп до информация* - порталът ще предоставя на европейските граждани, на родния им език, информация относно съдебните системи и процедури.

- *Осигуряване възможност за насочване* - порталът трябва да представлява платформа за насочване към съществуващи сайтове (EUR-Lex , Pre-Lex и др.), към европейските правни институции и т.н.

- *Осигуряване директен достъп до определени европейски процедури* - в дългосрочен план могат да бъдат създадени изцяло електронни европейски процедури. Планира се осигуряване на възможност за плащане на съдебни такси, както и заявяване на свидетелство за съдимост на избран от потребителя език.

През 2008 е приета Европейска стратегия за Е-правосъдие. Е-правосъдието се дефинира като използване на информационните и комуникационните технологии за подобряване на достъпа на граждани до правосъдие и ефикасността на правосъдната дейност, разбирана като всяко действие, целящо уреждането на спор или налагането на наказателна санкция.

Стратегията предлага и план за график за осъществяване на различните проекти. До 2009 се предвижда свързване на регистрите по несъстоятелност, до 2011 свързване на националните регистри за съдимост, до 2013 - постепенното създаване на сравнителен многоезичен юридически речник и финансиране на автоматизирани системи за превод, специализирани в областта на правосъдието, на всички комбинации от европейски езици.

2. Развитие на Е-правосъдието в Република България

2.1. Е-правосъдието в периода 2000 - 2007

За Е-правосъдие в РБ започва да се говори още в подготвителния период за европейско членство. В първото десетилетие на ХХ век, електронното правосъдие е част от общата концепция за реформа на съдебната система.

Една от основните насоки в Актуализираната стратегия за реформа на българската съдебна система, приета с Решение № 260 на МС от 21.04.2003 (действала до 2008), е приемане и реализиране на Стратегия за компютързация на съдебната система. Изработването на стратегията е определено като краткосрочен приоритет. Въвеждане на електронното правосъдие (I фаза) е включено в средносрочните приоритети.

Дългосрочните приоритети се свързват с изграждане на Единна информационна система за противодействие на престъпността и Информационна система за управление на арестите и затворите и въвеждане на електронно правосъдие (II фаза).

В изпълнение на приетите стратегически документи се реализират проекти, вкл. с финансиране от ЕС. В периода юни 2006 - февруари 2007 е реализиран проект “Техническа помощ за прилагането на Стратегията за реформа на съдебната система чрез въвеждане на съвременни информационни технологии – електронно правосъдие”. В хода на проекта е изготвен Доклад за оценка на нуждите и анализ на правната рамка, която урежда достъпа до информация и осигуряването на публични електронни услуги предвид създаването на портал за електронно правосъдие. Изготвени са технически спецификации за доставка на оборудване за създаването на портал за електронно правосъдие.

2.2. Стратегия за продължаване реформата на съдебната система в условията на пълноправно членство в Европейския съюз (2010)

С Решение № 958 на Министерския съвет от 29.12.2010 е приета Обща стратегия за електронно управление в Република България 2011-2015. Стратегията дефинирана електронното управление като трансформация на държавните структури чрез използването на информационни и комуникационни технологии, насочена изцяло към потребителите. Правосъдието не е изведено като стратегическа цел, но във формулираните такива са разписани конкретни приоритети, които имат юридически компоненти - въвеждане на електронна карта на гражданина, въвеждане на електронно удостоверение за самоличност, електронни обществени поръчки, електронно фактуриране от/към държавната администрация, електронни разплащания за всички държавни вземания, реализация на механизми за достъп до обществена информация и персонален достъп до лична информация и др.

Общата стратегия за електронно управление служи за основа, на която ще се разгърнат секторните политики. Стратегията идентифицира 22 политики в областта на електронното управление, които имат отношение към специфични секторни политики, провеждани от централни и местни органи на управление. Една от тези политики е правосъдието.

С Решение № 441 на Министерския съвет от 28.06.2010 е приета Стратегия за продължаване реформата на съдебната система в условията на пълноправно членство в Европейския съюз. Стратегията не използва понятието електронно правосъдие, но набелязва конкретни действия за въвеждане и използване на ИКТ в съдебната система.

От една страна стратегията предвижда информационно и технологично модернизиране на съдебната система. Тук се включва изграждането на Единната информационна система за противодействие на престъпността

(ЕИСПП), вкл. интегриране на институционалните информационни системи към ядрото на ЕИСПП. Предвижда се осъществяване на комуникацията между отделните структури на съдебната система и между тях и правоохранителните органи през ЕИСПП като гаранция за сигурност при обмена на информация, оптимален информационен ресурс, бързина и ефективност на производствата.

Стратегията визира въвеждане на системи за автоматизирано управление на делата, включително и въвеждане на електронна папка, започвайки от първия акт на производството. Изграждане на централизиран интернет портал на съдебната система за публикуване на всички съдебни решения – на централно базиран интерфейс чрез унифициран софтуер. Внедряване на специализиран софтуер при публикуването на съдебните решения със заличаване на личните данни, с оглед защита на правата на физическите и юридическите лица.

Стратегията предвижда изграждането на електронна система за мониторинг и контрол върху дейността на служителите и вещите лица. Въвеждане и използване на видеоконферентни връзки в наказателното производство.

Стратегията включва създаване на нормативни, програмни и организационни условия за въвеждане на електронен обмен на документи, съобщения и процесуални действия между звената на съдебната власт и участниците в отделните производства.

От друга страна стратегията е насочена към въвеждане на електронна система за изработване, съгласуване, приемане и публикуване на нормативни актове. В тази област се включват дейности като създаване на възможност за електронно управление на процеса на обсъждане и приемане на проектите на нормативни актове чрез включването на всички релевантни институции, както и осигуряване на публичен достъп до електронната система за съгласуване на нови нормативни актове. Стратегията предвижда безплатен достъп до електронната база данни с действащо законодателство, процедури за прилагането му и съдебна практика.

В изпълнение на Проект „Ефективност, отчетност и координация в съдебната система” на ВСС, финансиран (Стойността на проекта е 1 399 400 лева, източник ОПАК) по Оперативна програма „Административен капацитет”, е разработена ИТ стратегията на правораздавателните органи на Република България за периода 2011-2013. Стратегията формулира пет стратегически цели:

- Повишаване на ефективността в съдебната власт чрез използване на информационни технологии
- Информационни системи ориентирани към обслужването
- Централизирано управление на ИТ в органите на съдебната власт

- Повишаване на квалификацията на магистратите и съдебните служители за ефективно използване на ИТ

Развитие на техническата инфраструктура на съдебната система. Разработването на ИТ стратегията на правораздавателните органи е предпоставено от изготвен анализ (Аналитичен доклад за степента на развитие на информационните технологии в съдебната система и на взаимодействието им с информационните системи на изпълнителната власт, на нормативната уредба и на предходни стратегически документи в областта, включително целия процес по създаването им) на състоянието на ИТ в съдебната система. Един от направените в анализа изводи е, че ИТ системите в съдебната система в много ниска степен предлагат услуги, ориентирани към гражданите, повечето системи основно решават вътрешноведомствени проблеми.

2.3. Концепция за електронно правосъдие (2012)

На свое заседание от 21.11.2012, МС приема Концепция за електронно правосъдие (Council of Ministers of the Republic of Bulgaria, 2012). В доклада на Министъра на правосъдието, относно приемането на концепцията се казва, че реформата на съдебната система е безусловно свързана с въвеждането на електронното правосъдие. За електронното правосъдие все още се говори в бъдеще време. Концепцията развива принципите, върху които то ще се реализира:

- Съблюдаване на институционалното разделение между органите на съдебната власт
- Осигуряване на оперативна съвместимост и сигурен обмен
- Гъвкавост и поетапност при преминаване на съдебната система, към работа в условията на електронно правосъдие
- Право, но не и задължение - промените разширяват правните възможности на гражданите за избор на начин на упражняване на правата им и по електронен път, но не ги лишават от съществуващите възможности за ползване на хартиени носители.

Концепцията предвижда осъществяването на електронното правосъдие да премине през две фази.

Първата фаза включва електронното правосъдие в преход и следва да се извърши в срок до 3 години от влизане в сила на нормативните промени, позволяващи провеждане на планираните реформи. Безспорно за осъществяване на реформите е необходимо реализирането на мерки от технически характер. Тези мерки са насочени към осигуряването на техника и софтуерна обезпеченост за изпълнение на изискванията на законодателството и ще се осъществят на два етапа.

Първият етап за въвеждане на технологичните мерки е в срок до 6 месеца от промяната в законодателството. През този период следва да бъде

разработен единен портал, осигуряващ достъп до интернет-страниците на органите на съдебната власт, чрез които ще могат да се ползват услугите на съдебната система за предоставяне на удостоверителни изявления и за извършване на процесуални действия.

Втори етап за въвеждане на технологичните мерки обхваща времето след 6-тия месец до края на първата фаза от въвеждане на електронното правосъдие. В този период Висшият съдебен съвет следва да имплементира съвременна единна централизирана веб-базирана информационна система за съдилищата и единна централизирана веб-базирана информационна система за прокуратурата и следствието, които да отменят сегашните разнородни системи. Поддръжката на тези само две системи ще спести огромни ресурси на съдебната система за децентрализирана поддръжка.

Единият портал за електронно правосъдие следва да се превърне в информационна система, чрез която ще се приемат изявления от гражданите и юридическите лица за всички органи на съдебната власт. Единната система ще освободи отделните органи на съдебната власт от финансовата тежест да поддържат отделни веб-базирани системи.

Същинското електронно правосъдие ще се развие във втората фаза. С неговото въвеждане се целят постигане на резултати в две направления:

- *Намаляване на разходите по отношение на:* комуникации, поддръжка и консумативи, поддръжка и съхранение на архиви, време за обслужване на граждани и юридически лица, време за опериране с информацията по дела и др.

- *Създаване на нови възможности:* Единен портал на съдебната власт, унифицирани страници на органите на съдебната власт; единно хранилище на данни и средства за опериране с тях, осъществяване на процесуални права в електронна форма, обективни средства за измерване на натовареността на магистрати, средства за контрол на сроковете при изпълнение на съдебните дела и др.

Концепция за електронно правосъдие въвежда понятието за „безхартиена съдебна система”. Цялата съдебна система ще работи в условията на безхартиен обмен и при работа с електронно съдържание. При постъпване на документи на хартиен носител, те ще бъдат сканирани и обработвани само в електронна форма. Ще се запази съхранението и работата с доказателства, когато материалният носител има значение за съответното производство.

2.4. Актуално състояние на Е-правосъдието (2014)

В Доклада за оценка на Стратегията за продължаване на реформата на съдебната система в условията на пълноправно членство в ЕС - Електронно правосъдие (Ministry of justice, 2014) е направен анализ за изпълнението на стратегическите мерки в областта на електронното

правосъдие. Както беше казано по-горе, в Стратегията липсва изрично формулиране на електронното правосъдие като приоритет. Електронното правосъдие е задължително за постигане на целите на Стратегията - по-добро управление на съдебната система, качествено правосъдие, противодействие на корупцията в съдебната система. Оценката, която е направена в доклада е, че малка част от мерките в областта на електронното правосъдие са осъществени напълно. При други мерки изпълнението е по-скоро частично и трябва да продължи, а останалите са неизпълнени или степента на изпълнението/неизпълнението им не може да бъде адекватно оценено.

Дадените в доклада препоръки са в два аспекта – съдържателен и технически. В Стратегията за продължаване на реформата на съдебната система проблемите на въвеждането на електронно правосъдие и напредъкът в тази област следва да бъдат обособени в отделна политика. Успоредно със съдържателните промени е необходимо и да се избере и подходяща форма за актуализиране на Стратегията – чрез промени или чрез приемане на нова.

В началото на 2014 на портала за обществени консултации на Министерски съвет е публикуван проект на Секторната стратегия за въвеждане на електронно управление и електронно правосъдие 2014 – 2020. Разработената стратегия почива на изводите на направения анализ на текущата ситуация в сектор „Правосъдие“. След поредица от стратегически документи в последните 15 години и реализирани, с европейско финансиране, проекти в сферата на електронното управление и електронното правосъдие част от изводите са, че не е прилаган единен и систематизиран подход в развитието и въвеждането на информационни и комуникационни технологии. Съществуващите софтуерни приложения са закупени или създадени в различен период от време, като целта е била да се удовлетворят неотложни нужди на МП и органите на съдебната власт, предимно за осигуряване и подпомагане на административните функции от общ характер. Информационни системи, автоматизиращи дейностите по същество на отделните звена, практически липсват. Нито една от текущо работещите информационни системи не е сертифицирана в съответствие с Наредбата за общите изисквания за оперативна съвместимост и информационна сигурност, както и не е осигурена свързаност с Единната среда за обмен на електронни документи (ЕСОЕД). На фона на цитираните изводи, Секторната стратегия повтаря, формулираните и до този момент, цели на електронното правосъдие: опериране само с електронни дела и документи от страна на органите на съдебната власт; достъп до националните регистри по електронен път в реално време, достъп в реално време до правна информация, предоставяне на административни услуги по електронен път и т.н.

3. Заключение

Прилагането на електронното правосъдие може да се разглежда в два аспекта:

- *вътрешен* - насочен към администрирането на съдебната система
- *външен* - насочен към предоставяне информация и услуги за физически и юридически лица.

Безспорно позитивни примери за прилагане на електронното правосъдие (в неговия външен аспект) са изградените и подържани от Агенцията по вписванията регистри – Имотен регистър, Търговски регистър, Регистър БУЛСТАТ, Регистър на имуществените отношения между съпрузите. Въпреки че електронно свидетелство за съдимост могат да получат само гражданите на РБ, за които не са издавани бюлетини за съдимост и/или са наложени административни наказания по чл. 78а НК, предоставяната от МП електронна услуга е резултат от усилията за въвеждане на Е-правосъдието. Предоставяните от ВАС и ВКС възможности за търсене на информация за дела и съдебна практика са примери за изграждане на електронни услуги, улесняващи достъпа на потребителите до необходимата им информация.

За въвеждане на Е-правосъдие, такова каквото е описано в стратегическите документи е необходимо още много време, ресурси, политическа воля.

References

Council of Ministers of the Republic of Bulgaria, (2012), [online] available at: <http://pris.government.bg/prin/>

European Commission, (2003), [online] available at: <http://ec.europa.eu/civiljustice/>

European Commission, (2004), [online] available at: http://ec.europa.eu/justice_home/judicialatlascivil/html/index_bg.htm

European Commission, (2008), [online] available at: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/>

Ministry of justice, (2014), [online] available at: <https://mjs.bg/107/>